EĞİTİM yayınevi

TEORİDEN UYGULAMAYA İKTİSAT

EVRENSEL SORUNLARA GÜNCEL VE AMPİRİK YAKLAŞIMLAR

EDİTÖRLER
DR. ÖĞR. ÜYESİ SÜLEYMAN UĞURLU
DOÇ. DR. NAZİFE ÖZGE BEŞER

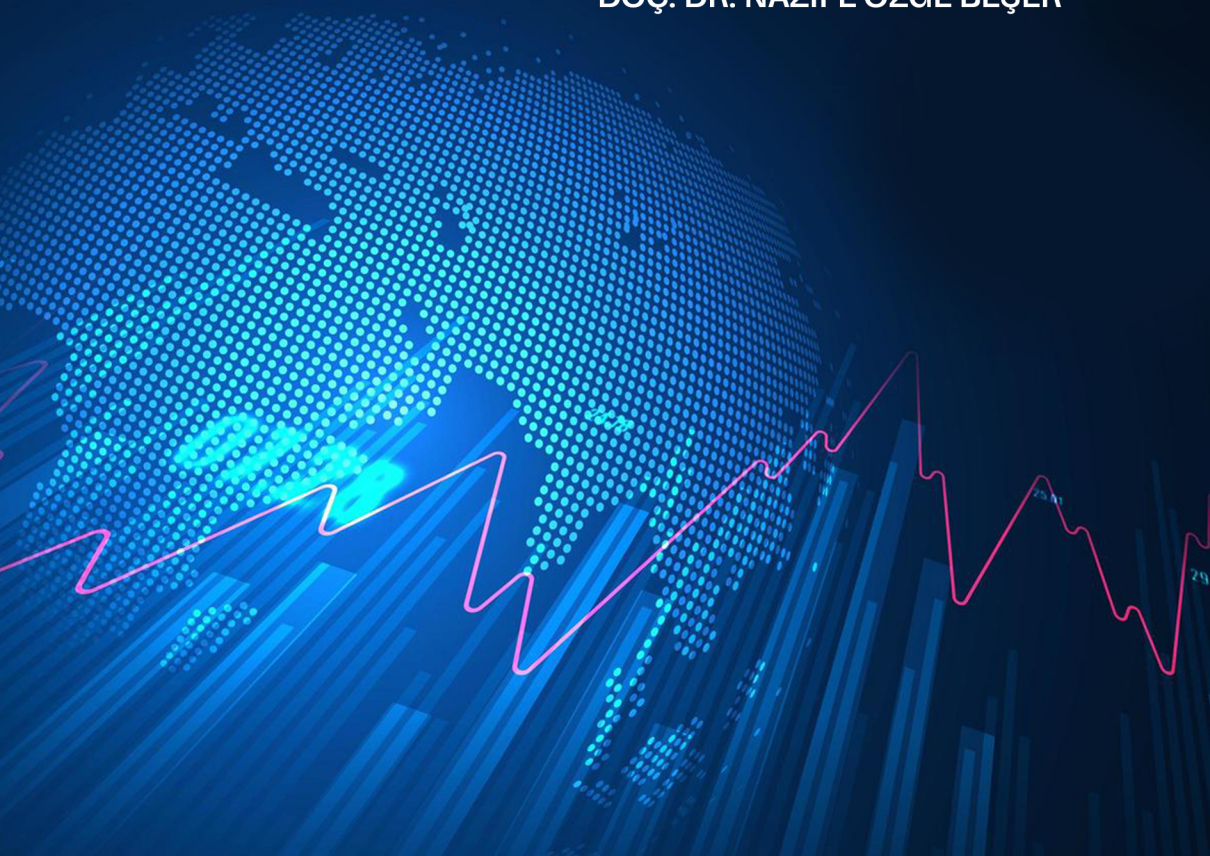

TEORİDEN UYGULAMAYA İKTİSAT

EVRENSEL SORUNLARA GÜNCEL VE AMPİRİK YAKLAŞIMLAR

EDİTÖRLER

DR. ÖĞR. ÜYESİ SÜLEYMAN UĞURLU
DOÇ. DR. NAZİFE ÖZGE BEŞER

EĞİTİM
yayınevi

TEORİDEN UYGULAMAYA İKTİSAT EVRENSEL SORUNLARA GÜNCEL VE AMPİRİK YAKLAŞIMLAR

Editörler: Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Uğurlu, Doç. Dr. Nazife Özge Beşer

Yayınevi Grubu Genel Başkanı: Yusuf Ziya Aydoğan (yza@egitimyayinevi.com)
Genel Yayın Yönetmeni: Yusuf Yavuz (yusufyavuz@egitimyayinevi.com)
Sayfa Tasarımı: Kübra Konca Nam
Kapak Tasarımı: Eğitim Yayınevi Tasarım Birimi

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yayıncı Sertifika No: 76780

E-ISBN: 978-625-385-514-7
1. Baskı, Aralık 2025

Kütüphane Kimlik Kartı

TEORİDEN UYGULAMAYA İKTİSAT EVRENSEL SORUNLARA GÜNCEL VE AMPİRİK YAKLAŞIMLAR
Editörler: Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Uğurlu, Doç. Dr. Nazife Özge Beşer
VIII+193 s., 160x240 mm
Kaynakça var, dizin yok.
E-ISBN: 978-625-385-514-7

Copyright © Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Eğitim Yayınevi'ne aittir. Bütün hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre kitabı yayımlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik/mekanik yolla, fotokopi yoluyla ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

EĞİTİM
yayınevi

Yayınevi Türkiye Ofis: İstanbul: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Atakent mah. Yasemen sok. No: 4/B, Ümraniye, İstanbul, Türkiye

Konya: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
+90 332 351 92 85, +90 533 151 50 42
bilgi@egitimyayinevi.com

Yayınevi Amerika Ofis: New York: Egitim Publishing Group, Inc.
P.O. Box 768/Armonk, New York, 10504-0768, United States of America
americaoffice@egitimyayinevi.com

Lojistik ve Sevkiyat Merkezi: Kitapmatik Lojistik ve Sevkiyat Merkezi, Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
sevkiyat@egitimyayinevi.com

Kitabevi Şubesi: Eğitim Kitabevi, Şükran mah. Rampalı 121, Meram, Konya, Türkiye
+90 332 499 90 00
bilgi@egitimkitabevi.com

İnternet Satış: www.kitapmatik.com.tr
bilgi@kitapmatik.com.tr

EĞİTİM YAYINEVİ GRUBU

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ……V

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI: LİTERATÜR ARAŞTIRMASI 1

Ünzüle Kurt, Fatih Ballı

SÜRDÜRÜLEBİLİR BÜYÜME VE DİJİTAL DÖNÜŞÜM..... 17

Zehra Doğan Çalışkan

SAĞLIK HARCAMALARININ EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNE ETKİSİ: BRICS-T ÜLKELERİ ÜZERİNE BİR PANEL VERİ ANALİZİ 30

Merve Sarı, Nazife Özge Beşer

FİNANSAL GELİŞME, DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR VE EKONOMİK BÜYÜME: PANEL EŞİK REGRESYON YAKLAŞIMI..... 46

Rıza Öztürk, Ebru Topcu

TÜRKİYE'DE ORMAN ÜRÜNLERİ AYAK İZİNİN DURAĞANLIK ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME..... 67

Şekip Yazgan

VERGİLENDİRME POLİTİKALARI VE VERGİ TEŞVİKLERİNİN İKTİSADİ KALKINMA ÜZERİNE ETKİLERİNİN ULUSLARARASI KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ 78

Samet Gözel, Yusuf Demir

MAKROEKONOMİK DEĞİŞKENLERİN YENİLENEBİLİR ENERJİ TÜKETİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: G-20 ÜLKELERİ ÖRNEĞİ 95

Bengü Açdoyuran

NOMİNAL FAİZ ORANLARI İLE ENFLASYON İLİŞKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ..... 110

Volkan Tunç , Murat Beşer

YENİLENEBİLİR ENERJİ İLE ENFLASYON ARASINDAKİ BAĞLANTININ ANALİZİ 125

Ömer Faruk Ayyıldız, Süleyman Uğurlu

KRİPTO PARANIN, ALTIN, DOLAR ENDEKSİ, VIX VE PETROL FİYATLARI İLE ASİMETRİK İLİŞKİSİ: KANTİL ÜZERİNE KANTİL REGRESYON ANALİZDEN KANITLAR 144

Yunus Aslan, Mehmet Dinç

FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN DİNAMİKLERİ 160

Ayşenur Ekerer, Yusuf Demir

VERGİ GELİRLERİ VE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ 180

Necmettin Eroğlu, Mehmet Dinç

Önsöz

Günümüzde hızla değişen ekonomik, toplumsal ve çevresel koşullar, iktisat biliminin hem teorik hem de ampirik yaklaşımlarla birlikte değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Karmaşık ekonomik sorunların daha iyi anlaşılabilmesi için, kuramsal düşünce ile veri temelli analizlerin bir arada ve dengeli biçimde kullanılması önem taşımaktadır. Gelir eşitsizlikleri, dijital dönüşüm, çevresel sürdürülebilirlik, enerji krizleri, finansal kırılganlıklar, kadın istihdamı, genç işsizliği ve enflasyon gibi güncel sorunlar, yalnızca teorik çerçeveler içinde değil, aynı zamanda ampirik gözlemler ve somut veri analizleriyle birlikte ele alınması gereken konular arasında yer almaktadır. Bu bağlamda "Teoriden Uygulamaya İktisat: Evrensel Sorunlara Güncel ve Ampirik Yaklaşımlar" isimli kitap, günümüzün karmaşık ekonomik sorunlarını anlamak ve çözüm üretmek için teorik yaklaşımlarla ampirik analizleri bir araya getirmektedir. Kitapta yer alan bölümler, iktisat kuramlarını güncel veriler ve yöntemlerle destekleyerek hem akademik çalışmalara katkı sağlamayı hem de politika yapıcılar, uygulayıcılar ve öğrencilere rehberlik etmeyi amaçlamaktadır.

Bu kitapta, farklı makroekonomik sorunları ele alan on iki özgün çalışma yer almaktadır. Bu çalışmaların her biri, özgün araştırma sorularıyla şekillenen kuramsal çerçeveler ve ampirik analizlerle desteklenmektedir. Çalışmanın ilk bölümünde, Prof. Dr. Ünzüle KURT ve Fatih BALLI, bankacılık sektöründe kurumsal sürdürülebilirlik kavramını teorik, kavramsal ve bibliyometrik yönleriyle incelemektedir. Web of Science veri tabanında yapılan taramayla elde edilen 4824 yayının analizi, sürdürülebilirliğin bankacılık alanında hızla artan akademik ilgi gördüğünü ve bu konunun stratejik öneminin giderek güçlendiğini ortaya koymaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Doç. Dr. Zehra DOĞAN ÇALIŞKAN, dijital dönüşüm ile sürdürülebilir büyüme arasındaki ilişkiyi teorik bir çerçevede ele almaktadır. Çalışma, dijitalleşmenin yalnızca ekonomik büyüme açısından değil, aynı zamanda çevresel sürdürülebilirlik ve toplumsal refahın artırılması açısından da kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, dijital dönüşüm ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin birlikte değerlendirilmesinin önemine dikkat çekilmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, Merve SARI ve Doç. Dr. Nazife Özge BEŞER, çalışmalarında, sağlık harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi panel veri yöntemiyle incelemektedir. Elde edilen bulgular, ekonomik

büyümenin yalnızca makro göstergelerle değil, sağlık harcamaları, istihdam ve kentleşme gibi sosyo-ekonomik faktörlerle birlikte ele alınması gerektiğine işaret etmektedir. Çalışmanın bu yönü, özellikle sağlık ve istihdam politikalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini değerlendirmek isteyen politika yapıcılar için yol gösterici niteliktedir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde Rıza ÖZTÜRK ve Doç. Dr. Ebru TOPCU, çalışmalarında, finansal sistemin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini eşik değerler üzerinden analiz etmektedir. Elde edilen bulgular, finansal gelişmenin hem düşük hem de yüksek gelir rejimlerinde büyümeyi desteklediğini ortaya koyarken, bu etkinin eşik değerin ötesinde zayıfladığını ve finansal derinleşmenin belirli bir noktadan sonra marjinal faydasının azaldığını göstermektedir. Ayrıca doğrudan yabancı yatırımların (DYY), her iki rejimde de büyüme üzerinde olumsuz etkiler yarattığı, ancak bu etkinin yüksek gelir rejiminde istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Çalışma, finansal gelişmenin sınırlarını ve DYY'nin rejim bağımlı etkilerini ortaya koyarak politika yapıcılar açısından önemli çıkarımlar sunmaktadır.

Çalışmanın beşinci bölümünde Doç. Dr. Şekip YAZGAN, başlıklı çalışmasında, kişi başına düşen orman ürünleri ayak izi serisinin zaman serisi özelliklerini analiz etmektedir. Elde edilen bulgular, söz konusu serinin durağan olmadığını, yani birim kök içerdiğini göstermektedir. Çalışmada ayrıca, Türkiye'de terk edilmiş tarım arazilerinin ağaçlandırılması ve orman alanlarının genişletilmesine yönelik politikaların son yirmi yılda önemli kazanımlar sağladığına dikkat çekilmektedir. Erozyon kontrolü, mera ıslahı ve çölleşmeyle mücadele gibi çevresel uygulamaların orman ekosistemi üzerindeki olumlu etkileri de kapsamlı biçimde değerlendirilmektedir.

Çalışmanın altıncı bölümünde Samet GÖZEL ve Doç. Dr. Yusuf DEMİR tarafından yürütülen analizde, vergilendirme politikaları ile vergi teşviklerinin iktisadi kalkınma üzerindeki etkileri, uluslararası karşılaştırmalı bir yaklaşımla ele alınmıştır. Ampirik bulgular, Türkiye'nin, bir yandan vergi/GSYH oranını kademeli olarak artırarak kamu finansman yapısını güçlendirmesi, diğer yandan ise Ar-Ge teşvik mekanizmalarını genişleterek yenilik kapasitesini daha etkin bir biçimde desteklemesi gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Çalışmanın yedinci bölümünde Dr. Öğr. Üyesi Bengü AÇDOYURAN, G20 ülkelerinde 2000–2022 yılları arasında yenilenebilir enerji tüketimini etkileyen makroekonomik değişkenleri bütüncül bir yaklaşımla incelemiştir. Ekonomik büyüme, enerji kullanımı, sanayileşme, kentleşme, doğrudan

yabancı yatırımlar ve finansal gelişmenin kısa dönemli etkileri panel veri analiziyle değerlendirilmiştir. Sonuç olarak çalışma, G20 ülkelerinde sürdürülebilir enerji politikaları geliştirilmesine ışık tutacak güncel ve karşılaştırmalı ampirik bulgular ortaya koymaktadır.

Çalışmanın sekizinci bölümünde Volkan TUNÇ ve Doç. Dr. Murat BEŞER, Türkiye'de nominal faiz oranı ile enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmanın bulguları, iki değişken arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmanın dokuzuncu bölümünde Ömer Faruk AYYILDIZ ve Dr. Öğr. Üyesi Süleyman UĞURLU tarafından yürütülen analizde, Türkiye örnekleminde yenilenebilir enerji tüketimi ile enflasyon arasındaki ilişki, ampirik yöntemlerle incelenmiştir. Uygulanan ekonometrik yöntemler sonucunda, yenilenebilir enerji tüketimi ile enflasyon arasında uzun dönemli bir eşbütünleşme ilişkisi tespit edilmiştir.

Çalışmanın onuncu bölümünde, Yunus ASLAN ve Doç. Dr. Mehmet DİNÇ, Bitcoin ile geleneksel finansal varlıklar arasındaki ilişkileri kantil üzerine kantil regresyon yöntemiyle incelemişlerdir. Analiz sonuçlarına göre, bu ilişkiler sabit değildir ve piyasa koşullarına göre değişen önemli asimetriler göstermektedir. Özellikle Bitcoin ile altın arasındaki ilişki kantil seviyelerine göre farklılık gösterirken, VIX endeksiyle orta kantillerde pozitif, yüksek kantillerde ise negatif bir korelasyon bulunmuştur.

Çalışmanın on birinci bölümünde, Ayşenur EKERER ve Doç. Dr. Yusuf DEMİR tarafından gerçekleştirilen analizde, finansal okuryazarlığın düzeyi ile kırılgan gruplar arasındaki ilişki kapsamlı biçimde ele alınmıştır. Bulgular, özellikle kadınlar, düşük gelirli bireyler ve yetersiz eğitim düzeyine sahip kesimler arasında finansal okuryazarlığın genel olarak düşük seviyede olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmanın on ikinci bölümünde, Necmettin EROĞLU ve Doç. Dr. Mehmet DİNÇ tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Türkiye'de vergi gelirleri, kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki, 1995–2024 dönemine ait yıllık veriler kullanılarak ARDL sınır testi yaklaşımı çerçevesinde analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, vergi gelirleri ve kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli, istatistiksel olarak anlamlı bir denge ilişkisinin mevcut olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu esere katkı sunan ve isimleri yukarıda belirtilen değerli yazarlarımıza içtenlikle teşekkür ederiz. Onların bilgi birikimi, akademik birikimleri ve titiz

çalışmaları sayesinde bu kitap, iktisat literatürüne anlamlı bir katkı sunma imkanı bulmuştur. Kitabın, makroekonomiye ilgi duyan araştırmacılar, öğrenciler ve politika yapıcılar için faydalı bir kaynak olmasını temenni ederiz.

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman UĞURLU
Doç. Dr. Nazife Özge BEŞER

FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN DİNAMİKLERİ*

Ayşenur Ekerer**, Yusuf Demir***

Giriş

Son yıllarda finansal okuryazarlık, özellikle genç nüfus başta olmak üzere geniş toplum kesimlerinin finansal katılımını ve ekonomik refahını artırmada kritik bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Küresel finansal sistemde yaşanan dönüşümler, finansal ürün ve hizmetlerin çeşitlenmesi, bireylerin finansal karar alma sorumluluğunun artması ve ekonomik dalgalanmalarla başa çıkma gerekliliği, finansal bilgi ve becerilerin önemini her zamankinden daha görünür hâle getirmektedir. Bununla birlikte, finansal kapasitenin geliştirilmesine yönelik çabalar beklenen hızda ilerlememiş; özellikle gelişmekte olan ülkelerde geniş nüfus kitleleri hâlâ finansal sistemin dışında kalarak ekonomik risklere karşı kırılgan bir konuma gelmiştir. Finansal okuryazarlık, bireylerin bilinçli finansal kararlar alabilmesi, ekonomik çevrelerini doğru yorumlayabilmesi ve toplumsal yaşamda etkin birer vatandaş olabilmesi için temel bir beceri niteliği haline gelmektedir. Emeklilik sistemlerindeki değişimler, finansal araçların giderek karmaşıklaşması kripto varlıklar gibi yeni finansal teknolojilerin yaygınlaşması dahil ve enflasyon ile jeopolitik belirsizliklerin artması, bireylerin finansal dayanıklılığını güçlendirecek bilgi ve becerilere duyulan ihtiyacı acil hâle getirmektedir. Buna rağmen, finansal okuryazarlık düzeyleri, finansal piyasaların gelişmiş olduğu ülkelerde dahi şaşırtıcı derecede düşük seviyelerde seyretmektedir.

Finansal okuryazarlık eksikliği toplumun geneline yayılmaktadır. Birçok gelişmekte olan ekonomide bireyler temel finansal hizmetlere, hatta banka hesabı gibi en temel araçlara dahi kolay erişim sağlayamamaktadır. Finansal piyasalara erişimin sınırlı olması, bireylerin finansal fırsatlardan yararlanma kapasitesini azaltmakta ve ekonomik eşitsizlikleri derinleştirebilmektedir. Dolayısıyla ekonomik büyüme için finansal sektör ne kadar önemliyse, bu sektörün sağlıklı işlemesi için finansal okuryazarlığın artırılması da o denli hayati önem taşımaktadır.

---

* Bu çalışma, danışmanlığını Doç. Dr. Yusuf DEMİR ve yazarlığını Ayşenur EKERER'in yaptığı "Kırılgan Beşli Ülkelerinde Finansal Tabana Yayılma" isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

** Bağımsız Araştırmacı, ay.ekerer@gmail.com, ORCID: orcid.org/0000-0002-3491-7891.

***Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, Sivas, ydemir@cumhuriyet.edu.tr, ORCID: orcid.org/0000-0001-5677-8709.

Finansal piyasaların karmaşıklığının artması, dijital finansal hizmetlerin yaygınlaşması ve emeklilik tasarruflarının bireyselleşmesi, finansal eğitimin önemini daha da artırmaktadır. Günümüzde tüketiciler, çevrimiçi bankalar, fintech şirketleri ve yerel finansal kuruluşlar tarafından sunulan geniş bir kredi, tasarruf ve yatırım ürünleri yelpazesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu gelişmeler, emeklilik için tasarruf yapan bireyler, kredi kullanıcıları ve finansal sisteme dahil olmayan "bankasız" gruplar açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır. Bu çalışmanın odağı, finansal piyasalara katılımın ve finansal karar alma süreçlerinin merkezinde yer alan tüketici grubu emeklilik için tasarruf yapanlar, kredi kullanıcıları ve bankacılık hizmetlerine erişimi olmayan bireyler üzerinde yoğunlaşarak finansal okuryazarlığın ve tüketici korumasının önemini değerlendirmektir.

Finansal Okuryazarlık: Kavramsal Çerçeve

Finansal okuryazarlık terimi ilk olarak 1787 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya atılmış olup, John Adams'ın Thomas Jefferson'a yazdığı bir mektupta, kredi, para dolaşımı ve madeni paranın doğasına yönelik bilgisizlik nedeniyle Amerika'da ortaya çıkan karmaşa ve yaygın sıkıntının giderilmesi için finansal okuryazarlığa duyulan ihtiyacı kabul etmesiyle kullanılmaya başlanmıştır (Garg ve Singh, 2016: 174). OECD tarafından da "sağlam finansal kararlar almak ve nihayetinde finansal refaha ulaşmak için gerekli finansal farkındalık, bilgi, beceri, tutum ve davranışların birleşimi" olarak tanımlanmaktadır. Finansal okuryazarlık, bireylerin bilinçli finansal kararlar almasını ve kişisel finansal konularda daha fazla kontrol geliştirmesini sağlayabilir. Finansal okuryazarlık ayrıca bireylerin finansal dolandırıcılıklardan kaçınmasına ve finansal manzaranın yeni yönlerinde gezinme konusunda kendilerine güvenmelerine yardımcı olabilir. Dahası, finansal okuryazarlık, bireylerin kısa vadeli gelir dalgalanmalarını yönetmeleri ve uzun vadeli finansal hedeflere ulaşmaları için tasarruf ve yatırımı teşvik etmektedir (OECD, 2023b: 6).

Bireylerin paranın yönetilmesine ve kullanılmasına dair bilinçli değerlendirmeler yapabilme ve etkili kararlar alabilme becerisi olarak tanımlanan (Karataş 2017: 4) finansal okuryazarlık, özellikle gençler arasında finansal tabana yayılmanın ve refahın teşvik edilmesinde çok önemli bir faktör olarak ortaya çıkmıştır (Alqam ve Hamshari, 2024). Finansal okuryazarlık, yatırım ve tasarruf davranışını olumlu yönde etkiler, sosyal sermayenin gelişimine katkıda bulunur ve dolaylı olarak finansal tabana yayılmayı artırmaktadır (Chhatoi vd., 2021: 149). Bu nedenle, finansal okuryazarlık,

tüketim, yatırım ve tasarruf gibi kişisel finansal kararlar üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, finansal okuryazarlığının makroekonomik büyümesinin hem doğrudan hem de dolaylı olarak değiştirilmesini, bu nedenle para ve maliye politikalarını ve finansal piyasaların işleyişini de etkilediği belirtilmektedir (Bilici ve Çevik, 2022: 8).

İnsanlar, yaşamlarının her aşamasında uzun vadeli sonuçlar doğurabilecek karmaşık finansal kararlarla karşı karşıya kalmaktadır. Genç bireyler yetişkinliğe adım attıklarında, üniversite harcı, araba ve ev gibi konular için kredi alma; kredi kartlarını, sağlık ve diğer sigorta türlerini yönetme ve bütçe dâhilinde yaşama gibi kararlar vermektedir. Yaşlı bireyler ise yaşlanmanın getirdiği riskleri ve maliyetleri nasıl yöneteceklerine ve emeklilik varlıklarını nasıl tüketeceklerine dair kararlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu kararlar, teknoloji sayesinde tek bir tıklamayla erişilebilen yeni finansal ürünlerin ortaya çıkışı, "şimdi al, sonra öde" gibi yeni ödeme yöntemleri, kripto varlıklar gibi riskli araçlar ve son dönemde enflasyonun yükselişiyle birlikte daha da karmaşık hale gelmektedir. Google Trends verilerine göre, "nasıl bütçe yapılır" ya da "emeklilik için nasıl tasarruf edilir" gibi aramaların sayısı 2004 yılından bu yana dört kat artmıştır (Lusardi ve Messy, 2023: 137). Gençlerin yalnızca finansal bilgiye değil, aynı zamanda finansal ürünleri kullanma becerisine de ihtiyaç duydukları; bu nedenle bilgiyi edinmenin yanı sıra uygulamalı öğrenme yöntemlerinin kullanılmasının, bireylerin finansal hizmetlere yönelik algılarını geliştirmede etkili bir yöntem olabileceği ileri sürülmektedir. (Johnson ve Sherraden, 2007: 127).

Finansal okuryazarlık, 21. yüzyılda temel bir yaşam becerisi olarak küresel ölçekte kabul edilmiştir; bireylerin güçlendirilmesi ve hem bireysel hem de toplumsal düzeyde finansal refahın desteklenmesi açısından vazgeçilmez bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Central Bank of Kuwait, 2024). Finansal okuryazar kişiler, böylesine kritik bir alanda çok az bilgisi olan ya da hiç bilgisi olmayan kişilere kıyasla piyasaya daha fazla dahil olmaktadır ve bu da bilgi ile aydınlanmış davranışlar arasındaki ilişkiyi desteklemektedir. Aynı bağlamda, finansal okuryazarlık ile örneğin faturaları zamanında ödemek ve harcamaların kaydını tutmak suretiyle kişinin finansal yükümlülüklerini yönetmesine ilişkin günlük finansal yeterlilikler arasında güçlü bir pozitif bağ bulunmaktadır (Alqam ve Hamshari, 2024).

Finansal tabana yayılma iki temel unsurdan oluşmaktadır. Birincisi, doğru finansal kararlar alabilmektir. Bunun için bireylerin finansal okuryazarlığa sahip olması, yani finansal kavramları anlaması gerekmektedir. Ancak bunun

ötesinde, bireylerin finansal yetkinliğe de sahip olması gerekir; yani geleceği planlama, bilgi edinme, ne zaman danışmanlık alması gerektiğini bilme ve bunu kendi hayatına uygulama becerisini içermektedir (Mitton, 2008: 1). Finansal ürünlerin çeşitliliği giderek daha karmaşık hale geldiğinden, finansal yetkinlik her zamankinden daha önemli hale gelmiştir. Dolayısıyla, finansal olarak yetkin bir birey yalnızca gerekli bilgiye sahip olmakla kalmaz, aynı zamanda sağlam finansal kararlar alabilir: emekliliği veya çocuklarının eğitimi için yeterli tasarruf yapar, yatırımlarını çeşitlendirir, temkinli borçlanır ve riskleri yönetebilir. Bu durumda ekonomik büyümeye ve istikrara etkin bir şekilde katkıda bulunabilmektedir. Bekleneceği üzere, bu iki kavram birbiriyle ilişkilidir; örneğin, finansal açıdan daha eğitimli haneler genellikle daha çeşitli portföylere sahip olur ve daha az finansal eğitim almış hanelere kıyasla daha yüksek getiri elde etmektedirler (Barajas vd., 2020: 26).

Uzun vadede, finansal okuryazarlık düzeylerindeki farklılıklar servet eşitsizliğine de katkıda bulunmaktadır. Örneğin, finansal okuryazarlık seviyesi daha yüksek olan bireyler hisse senedi piyasasına yatırım yapma olasılığı daha yüksek bireylerdir ve bu nedenle yatırımlarından daha yüksek (risk ayarlı) getiri elde ettikleri gözlemlenmiştir (Rooij vd., 2011: 450). Hisse senedi piyasasına katılım, daha yüksek servete ulaşmanın bir yolu olabilir ve bu durum, toplum genelinde potansiyel olarak daha büyük servet eşitsizliğine yol açabilmektedir. Finansal okuryazarlık, bilanço yapısının borç tarafını da şekillendirmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde kuşaklar arasında borç seviyeleri artmış ve bireyler giderek daha ileri yaşlarda da borç taşımaya devam etmektedir. Finansal okuryazarlık seviyesi daha yüksek olan bireyler ise bu borcu daha iyi yönetebilmektedir (Lusardi ve Mitchell, 2023: 145).

Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerdeki politika yapıcılar, finansal okuryazarlığın ve finansal eğitim programlarına kaynak yatırmanın önemini giderek daha fazla fark etmektedir. Finansal okuryazarlığın etkileri, ülkedeki gelir değişimine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Örneğin, yüksek gelirli ülkelerde finansal okuryazarlık sıklıkla tüketici korumasının bir tamamlayıcısı olarak görülmektedir. Bu nedenle, finansal eğitimin temel amaçlarından biri, bireyleri emeklilik planları ve ipotekler gibi karmaşık finansal ürünleri yönetme becerisiyle donatarak ayakta finansal ödemeleri destekleyebilmelerini sağlamaktadır. Son yıllarda yaşanan mali krizler ve bağımsızlık düzenleme sorumluluklarının kamudan bireylere kayması, bu gerekliliğin kapsamını daha da artırmaktadır (Xu ve Zia, 2012: 2).

Araştırmalar, finansal okuryazarlık ile finansal tabana yayılma arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Farklı finansal ürün türleri hakkında yetersiz bilgiye sahip olmak, bu ürünlerin bireysel ihtiyaçları ne ölçüde karşıladığını bilmemek, düşük güven düzeyi ile belirli tutum ve davranışlar, bireylerin resmi finansal ürünleri kullanmasını ve bu ürünlere güven duymasını engelleyerek erişim bariyerleri oluşturmaktadır. Ayrıca, finansal ürünlerin işleyişi ve olası maliyetleri hakkında yetersiz bilgiye sahip olmak, finansal kapsayıcılığın sağlanma olasılığını düşürmektedir. Benzer şekilde, bu faktörler bireylerin hâlihazırda sahip oldukları finansal ürünleri tam anlamıyla ve etkin bir şekilde kullanmalarını da engelleyebilmektedir (Atkinson ve Messy, 2013: 12).

Finansal okuryazarlık, bireylerin finansal kararlar alma sorumluluğunun artması ve finansal ürünlerin giderek daha karmaşık hale gelmesi nedeniyle, finansal refahı ve finansal tabana yayılmayı artırmak için önemli bir beceri olarak kabul edilmektedir. Nitekim, sağlam finansal davranışlar genellikle yüksek finansal bilgi düzeyleriyle ilişkilendirilmektedir. Ayrıca, finansal ürünlere dair farkındalık ve bilgi eksikliği, tüketicilerin finansal sistemin dışında kalmasına neden olabilmektedir. Örneğin, sigorta ürünlerinin koşullarını anlama yetisi düşük olan çiftçilerin bu ürünleri satın alma olasılığının daha düşük olduğu gözlemlenmiştir (Barajas, 2020: 26). Finansal okuryazarlığı yüksek bireyler aynı zamanda daha fazla tasarruf eğilimi göstermekte ve bu bireylerin, finansal okuryazarlık düzeyi düşük olanlara kıyasla daha yüksek miktarda tasarruf ettikleri gözlemlenmektedir. Artan finansal okuryazarlıkla birlikte tasarruf oranlarında meydana gelen bu artış, yatırım seviyeleri üzerinde olumlu etkiler yaratmakta ve dolaylı olarak ekonomik büyümeyi desteklemektedir (OECD, 2005: 20).

Kırsal bölgelerde yaşayanlar ve işçi sınıfı mensupları, genellikle yeterli düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olmadıklarından dolayı finansal hizmetlere erişimde çeşitli engellerle karşılaşmaktadır. Bu durum, farkındalık artırıcı kampanyaların, erişilebilir müşteri hizmetlerinin ve finansal okuryazarlık girişimlerinin önemini ortaya koymaktadır (Abdullahi vd., 2025: 119). Finansal okuryazarlık, küresel düzeyde önem taşıyan bir konudur ve ekonomik gelişmişlik düzeyinden bağımsız olarak tüm ülkeleri ve ekonomileri doğrudan etkilemektedir (Lusardi ve Messy, 2023: 2). Düşük finansal okuryazarlık, hane halklarının ötesinde olumsuz dışsallıklara da yol açabilmektedir. Risk ve risk yönetimini anlamayan tüketiciler yetersiz sigorta korumasına sahip olabilmektedir (Lusardi ve Mitchell, 2023: 151). Küçük

ekonomik şoklara karşı dahi tampon tasarrufları bulunmayan aileler, ekonomik krizler veya yakın dönemdeki pandemi gibi büyük ölçekli olumsuzluklardan ciddi şekilde etkilendikleri gözlemlenmektedir (Demertzis vd., 2020: 15). Ekonomik belirsizlik dönemlerinde, enflasyonu veya bileşik faizin gücünü anlamayan bireyler, ihtiyati tasarruflarını ve emeklilik birikimlerini yetersiz düzeyde tutmaktadırlar. Bu tür davranışları önlemeye yönelik politikalar, söz konusu aileler için vergi mükelleflerinin desteğine duyulan siyasi talebi azaltarak daha düşük maliyetli bir çözüm sunmaları beklenmektedir (Lusardi ve Mitchell, 2023: 151).

Politika yapıcılar, finansal okuryazarlığı teşvik etmenin ek bir faydasını da görebilmektedir. Örneğin, finansal açıdan okuryazar olmayan bireyler, emeklilik reformlarının önemini kavrayamamakta ve dolayısıyla bu reformları desteklemekte daha isteksiz davranabilmektedir (Fornero ve Prete, 2023: 13). Finansal okuryazarlık önemli bir politika hedefi olabilir; örneğin, Finlandiya yakın zamanda finansal okuryazarlık için ulusal bir strateji başlatmış ve 2030 yılına kadar dünyadaki en yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip ülke olma taahhüdünde bulunmuştur (Raijas, 2021). Mobil para hesaplarının yaygın olduğu 25 Sahra Altı Afrika ülkesine ait bir alt örnekleme bakıldığında ise, çalışmada mobil para hesabı olan bireylerin % 33 ila % 59'nun hesaplarını yardımsız kullanamadığı belirtilmektedir. Bu veriler, finansal eğitimin önemine işaret etmekte olup; finansal okuryazarlığın güçlendirilmesinin temel finansal araçların daha verimli ve etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayabileceğini göstermektedir (Lusardi ve Messy, 2023: 4; Klapper vd., 2025: 245). Finansal okuryazarlık, hizmet sunumunu tamamlayıcı bir unsur olarak ele alınmaktadır ve finansal hizmetlerin benimsenmesini ve kullanımını artırır (Simatele ve Maciko, 2022: 17).

Finansal Okuryazarlık ve Finansal Eğitim

Finansal eğitim, tüketici ve yatırımcıların finansal ürünler, kavramlar ve riskler konusunda bilinçlenmelerini ve bu alanlardaki bilgi ve becerilerini geliştirmelerini sağlamaya yönelik bir süreç olarak ele alınmaktadır (TCMB, 2014: 1). Eğitim seviyesinin artmasının yoksul hanelerin bilgi, beceri ve üretkenliğini artırarak gelir seviyelerini yükselttiğini ve böylece yoksulluk oranlarını azalttığını göstermektedir (Omar ve Inaba, 2020: 21). Finansal konularda daha bilinçli hale gelen ve finansal okuryazarlığı artan bireyler, kendileri veya işletmeleri için daha iyi finansman kararları alabilmektedir (Brauchli, 2021: 24).

Finansal eğitim, bireylerin bütçe yapmalarına, gelirlerini etkin bir biçimde yönetmelerine, tasarruf ve yatırım kararlarını bilinçli bir şekilde almalarına ve dolandırıcılıklardan korunmalarına yardımcı olması açısından her zaman önemli olmuştur. Ancak, finansal piyasaların giderek daha karmaşık hale gelmesi ve hane halklarının finansal kararlar üzerindeki sorumluluk ve riskleri daha fazla üstlenmeye başlamasıyla birlikte, finansal eğitim günümüzde bireyler için yalnızca kişisel mali refahlarını güvence altına almak açısından değil, aynı zamanda finansal piyasaların ve genel ekonomik sistemin düzgün işleyişini sağlamak bakımından da hayati bir gereklilik hâline gelmiştir (OECD, 2005: 36). Finansal okuryazarlığın ekonomik önemi, geniş ve büyüyen bir ampirik literatürde belgelenmiştir. Sonuç olarak, finansal okuryazarlığı teşvik eden ulusal stratejilerin uygulanması ve finansal eğitim girişimlerinin ve okul zorunluluklarının tasarlanması dünya çapında yüksek bir öncelik haline gelmiştir. Çoğu OECD üyesi ülke, Hindistan ve Çin de dahil olmak üzere en büyük ekonomilerin çoğu, finansal kapsayıcılığı ve finansal istikrarı teşvik etmek amacıyla finansal eğitimi geliştiren programlar uygulamıştır. Bu finansal eğitim programları birlikte altmış ülkede beş milyardan fazla insana ulaşmayı amaçlamaktadır ve bu çabaya katılan ülke sayısı artmaya devam etmektedir (Kaiser vd., 2020: 2). Birçok ülke, şimdiden iddialı ve yenilikçi programlar hayata geçirmiştir. Yeni Zelanda, finansal eğitim için ulusal bir web sitesi oluşturma konusunda öncü bir rol üstlenmiş olup, günümüzde pek çok ülke finansal okuryazarlık için belirli bir hafta veya ay ayırmaktadır (örneğin, ABD'de Nisan, Kanada'da Kasım, İtalya'da Ekim ayları). Bu uygulama, finansal okuryazarlığın/eğitimin önemi konusunda farkındalık yaratmanın etkili bir yolu haline gelmektedir (Lusardi ve Mitchel, 2023: 150).

Beklenmedik ücretler ödemek, para toplamak veya bir hesabı kullanmak için başkalarına güvenmek gibi güven eksikliğini gösteren davranışlar, deneyim, farkındalık yaratma ve hedefli finansal eğitim programları ile azaltılmaktadır. Bu programlar, deneyim yoluyla finansal okuryazarlık kazanmaları için güvenli fırsatlar sunulan hesap sahiplerinin kendileri arasında başlatılabilmektedir. Örneğin, Bangladeş'teki kadın giyim işçilerini kapsayan bir deneyden elde edilen bulgular, maaşlarını bir hesaba alan ilk kez hesap sahibi olanların, bu hesabı yetkin bir şekilde kullanmayı hızlı bir şekilde öğrendiklerini göstermektedir (Klapper vd., 2025: 246). Finansal okuryazarlık, özellikle gençler arasında, temel bir beceri olmasına rağmen birçok genç temel finansal kavramlara dair bilgi eksikliği yaşamaktadır. Bu bağlamda, Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD), 2000 yılında

öğrencilerin kritik alanlardaki performansını değerlendirmek üzere PISA adlı iddialı bir projeyi başlatmıştır. PISA, öğrencilerin gelecekteki zorluklara ne derece hazır olduklarını, analiz yapabilme, akıl yürütme ve etkili iletişim kurabilme yetilerini ve yaşam boyu öğrenme kapasitelerini ölçmektedir. 2000 yılından bu yana PISA, 15 yaşındaki öğrencilerin matematik, okuma ve fen alanlarındaki bilgi ve becerilerini değerlendirmektedir. 2012 yılında ise, isteğe bağlı bir modül olarak finansal okuryazarlık değerlendirmesi de eklenmiş ve bu, gençlerin finansal okuryazarlığını büyük ölçekli uluslararası düzeyde ölçen ilk çalışma olmuştur. Finansal okuryazarlık ile sosyoekonomik durum arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur finansal olarak daha yetkin öğrenciler genellikle daha yüksek gelir ve eğitim düzeyine sahip ailelerden, kitap sayısının fazla olduğu evlerden gelmektedir (OECD, 2014: 21).

2012 yılından bu yana, OECD tarafından yürütülen Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA), modern topluma katılım ve işgücü piyasasında başarı için gerekli beceriler arasına finansal okuryazarlığı da eklemiştir. Bu durum, finansal okuryazarlığın artık okuma, yazma ve fen bilgisi gibi temel bir beceri olarak kabul edildiğinin bir göstermektedir (Lusardi ve Mitchel, 2023: 150).

Finansal eğitim her yaştan ve gelir düzeyinden tüketiciye fayda sağlayabilir. Çalışma hayatına yeni başlayan genç yetişkinler için, harcamaların ve borçların kontrol altında tutulabilmesi için bütçe ve tasarruf için temel araçlar sağlayabilir. Finansal eğitim, ailelerin kendilerine ait bir ev ve/veya çocuklarının eğitimi için tasarruf yapma disiplini kazanmalarına yardımcı olabilir. Yaşlı çalışanlara hem emeklilik planlarında hem de bireysel tasarruf planlarında akıllıca yatırım tercihleri yapabilmeleri için bilgi ve beceri sağlayarak rahat bir emeklilik için yeterli birikime sahip olmalarına yardımcı olabilir. Finansal eğitim, düşük gelir düzeyindeki kişilerin tasarruf edebildiklerinden en iyi şekilde yararlanmalarına ve çek bozdurma hizmetleri gibi finansal olmayan kurumlar tarafından finansal işlemler için talep edilen yüksek maliyetlerden kaçınmalarına yardımcı olabilir. Yatırım yapacak parası olan tüketiciler için finansal eğitim, risk ve getiri arasındaki denge ve bileşik faizin değeri gibi temel finansal bilgilerin yanı sıra belirli yatırım türlerinin avantajları ve dezavantajları hakkında daha spesifik bilgilerin daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir (OECD, 2005: 36).

Genç yetişkinler ortalamaya kıyasla finansal dışlanmaya daha yatkın olmaktadır. Ayrıca, gençlerin finansal okuryazarlık seviyeleri genellikle daha düşük olup, bazıları aşırı kredi kullanımı gibi gelecekte finansal dışlanmaya

yol açabilecek davranışlar sergileyebilmektedir. Finansal sisteme dâhil olan genç yetişkinler bile genellikle deneyimsizdir ve sınırlı sayıda finansal ürüne erişim sağlamaktadır. Dahası, birçok ebeveynin de finansal dışlanmış olması, onların çocuk yetiştirme sürecinde finansal konulara yeterince yer vermemelerine neden olabilmektedir. Bu bağlamda, yetişkinliğe adım atan gençler, finansal kapsayıcılığı güçlendirmeyi amaçlayan finansal eğitim girişimleri için kritik bir hedef grubu haline gelmektedir. Ayrıca, hâlâ ailesiyle yaşayan gençlere yönelik projeler, ebeveynler ve diğer aile üyeleri üzerinde de dolaylı bir etki yaratarak finansal eğitimin daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlayabilmektedir (Atkinson ve Messy, 2013: 30). Brezilya'da lise öğrencileri arasında gerçekleştirilen geniş çaplı bir finansal okuryazarlık programında, gençleri hedeflemenin öğrencilerin finansal bilgisini artırdığı ve hatta davranışlarını değiştirmeyi başardıkları gözlemlenmektedir (Bruhn vd., 2013: 4). Hedef kitleye uygun iletişim kanalları kullanmak; eğitim programları, kurslar, atölye çalışmaları ve bireysel danışmanlık şeklinde sunulabilir. Online kurslar, radyo ve televizyon gibi alternatif yöntemler, geleneksel eğitim modellerinden daha etkili olduğu fark edilmektedir (Berg ve Zia, 2017: 1032).

Sosyal ağlardan faydalanmak; akran etkisi, finansal bilginin yayılmasında ve yeni finansal ürünlerin benimsenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Barajas vd., 2020: 27). Örneğin, çiftçilerin sigorta satın alma olasılığı, bu bilgiyi komşularından aldıklarında daha yüksek olmaktadır. Bu tür ağ etkilerinden yararlanmak, finansal eğitimi yaymak için maliyet etkin bir strateji olabilir (Conley ve Udry, 2000: 5). Eğitim içeriğini ve tasarımını basitleştirmek; karmaşık hesaplamalar öğretmek yerine, pratik finansal kuralları öğretmek finansal davranışı değiştirmede daha etkili olmektedır (Barajas vd., 2020: 28).

Gelişmekte olan ekonomilerde, tüketicilere hem piyasa işleyişi hem de piyasa aktörlerinin rolleri hakkında bilgi ve eğitim sunulması, bu ülkelerin gelişmekte olan piyasalarından en yüksek düzeyde fayda sağlamalarına yardımcı olabilmektedir. Finansal açıdan bilinçli tüketiciler, finansal sektörün reel ekonomik büyümeye ve yoksulluğun azaltılmasına etkin bir katkı sunmasını destekleyebilmektedir. Bu yönüyle, finansal okuryazarlık düzeyi yüksek bireyler, finansal piyasaların istikrarına katkıda bulunmaktadır (OECD, 2005: 34). Finansal eğitimin faydaları oldukça geniş kapsamlı olabilir. Örneğin, dünya genelinde ve özellikle G20 ülkelerinde finansal kapsayıcılığı teşvik etmeye yönelik önemli bir çaba gösterilmektedir. Birçok

gelişmekte olan ekonomide, insanların büyük bir kısmı banka hesabı gibi temel finansal varlıklara bile kolay erişim sağlayamamaktadır; borsalar gibi finansal piyasalara erişim ise çok daha sınırlı bir düzeyde kalmaktadır. Finans, ekonomik büyüme için önemli bir unsur olabilirken; finansal okuryazarlık da aynı şekilde önemlidir, çünkü finansal piyasalara katılımı ve finansal araçların bilinçli kullanımını teşvik etmektedir. Üstelik finansal piyasalar daha sofistike hale geldikçe, yeni yatırım fırsatlarından yararlanma becerisi gelir eşitsizliğini azaltmaya da katkı sağlamaktadır (Prete, 2013: 74). Son olarak, finansal okuryazarlığın servet ve servet eşitsizliği üzerinde önemli etkileri olduğu göz önüne alındığında, finansal eğitime yapılan yatırımlar, finansal eğitime eşitsiz erişimden kaynaklanan uçurumların azaltılmasına yardımcı olabilmektedir (Lusardi ve Mitchell, 2023: 151).

Finansal Okuryazarlık Eğitimin Yaygınlaşması ve Etkileri

Birçok ülke, finansal eğitimi okul müfredatına dahil etmeye başlamış, bazı durumlarda bunu zorunlu hale getirmiştir. Örneğin, Portekiz 2018 yılında finansal eğitimi vatandaşlık eğitimi müfredatına entegre ederek zorunlu hale getirmiş, ABD'de ise birçok eyalet lise müfredatlarında finansal eğitimi zorunlu kılmak için yasal düzenlemeler yapmıştır. Finansal eğitimin etkinliği konusunda yapılan güncel ampirik araştırmalar, bu tür eğitimlerin oldukça ümit verici sonuçlar doğurduğunu göstermektedir (Lusardi ve Messy, 2023: 8).

Finansal eğitim programlarının maliyetlerinin yüksek olmaması nedeniyle, işverenler giderek daha fazla çalışanlarına finansal eğitim sağlamanın faydalı olduğunu görmektedir. Ayrıca, bireyler arasında finansal bilgi düzeyinde büyük farklılıklar bulunduğundan, belirli alt grupların ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayabilmek için özelleştirilmiş programlar sunmak kritik önem taşımaktadır. Örneğin, finansal okuryazarlıkta gözlemlenen cinsiyet farklılıklarının nedeni yalnızca bilgi eksikliği değil, aynı zamanda özgüvenle de ilişkilendirilebilmektedir. Bu nedenle, kadınlara yönelik finansal okuryazarlık programları her ikisini de geliştirmeyi hedeflemektedir (Lusardi ve Mitchell, 2023: 151).

Finansal eğitimin etkileri yalnızca öğrencilerle sınırlı kalmayıp, öğrencilerin ebeveynleri üzerinde de etkili olabilmektedir. Bu yönüyle dikkat çeken bazı çalışmalar, lisede verilen finansal eğitimin, kredi bürosu kayıtlarıyla ilişkilendirilerek değerlendirildiğinde, nesnel finansal sonuçlar doğurduğunu ortaya koymaktadır. Deneysel bir tasarım kapsamında

öğrencilerin rastgele kontrol ve uygulama gruplarına ayrılması sayesinde, finansal eğitimin etkileri daha sağlıklı biçimde ölçülebilmiştir. Özellikle düşük gelirli ailelerin ebeveynleri arasında, finansal eğitim alan öğrencilerin ailelerinde borç temerrüt oranlarının düştüğü, kredi notlarının yükseldiği ve borç miktarının arttığı gözlemlenmiştir. Cinsiyet bazlı farklar da dikkat çekmektedir; olumlu etkiler çoğunlukla kız öğrencilerin ebeveynlerinde yoğunlaşmıştır. Bu bulgular, yalnızca akademik açıdan değil, politika yapıcılar açısından da önem arz etmektedir. Çünkü okullarda sunulan finansal eğitim, öğrencilerin yanı sıra ailelere ve dolaylı olarak topluma da katkı sağlamaktadır (Frisancho, 2023: 139). Avrupa Komisyonu (2020), finansal okuryazarlığı sermaye piyasaları birliği için önemli bir adım olarak tanımış ve 27 AB ülkesinde "Büyük Üç" soru setine benzer şekilde finansal okuryazarlık verileri toplamıştır (European Comission, 2023). Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri António Guterres gibi politika liderleri de, gençlerin ekonomik gelecekleriyle ilgili sağlıklı kararlar verebilmeleri için finansal becerilerin mutlaka kazanılması gereken araçlar arasında yer alması gerektiğini vurgulamıştır (Guterres, 2022: 3).

Yapılan analizler, iş yerinde sunulan finansal eğitim programlarının işverenler için önemli ekonomik getiriler sağlayabileceğini göstermektedir. Örneğin, saatlik ücreti 15 dolar olan 30 asgari ücretli çalışana sahip bir işveren için, çalışanların yılda 50 hafta çalıştığı varsayımıyla, finansal eğitimin sağladığı verimlilik artışı yıllık 22.500 dolarlık bir değerin geri kazanımına denk gelmektedir. Bu miktar, birçok finansal sağlıklı yaşam programı maliyetinden daha yüksek bir düzeye ulaşabilmektedir. Bu nedenle, özellikle büyük işverenler için ölçeklenebilir ve düşük maliyetli finansal eğitim programları yatırım geri dönüşü açısından oldukça kârlı görünmektedir (Hasler vd., 2023: 8).

Finansal eğitimin iş yerinde nasıl işlediği ve potansiyelinin anlaşılması açısından önemli bir veri ve içgörü seti bulunmaktadır. Finansal eğitimin işe alım sürecinde verilmesi idealdir; çünkü bu aşamada hem işveren hem çalışan, firmanın sunduğu sosyal hakları ve bunların nasıl daha verimli kullanılabileceğini anlamak için motive olmaktadır. Emeklilik planları ve buna yönelik eğitim de büyük önem taşımaktadır; zira işverenin sunduğu birçok fayda, emeklilik güvenliğini desteklemektedir. Ancak finansal eğitim yalnızca emeklilikle sınırlı kalması yetersiz bir yaklaşım olmaktadır. Çünkü çalışanların günlük finansal kararları, emeklilik planlarına katılım ya da katkı düzeyleriyle doğrudan ilişkilendirilebilmektedir. Bu nedenle, yaşam döngüsü

boyunca sürdürülen bütüncül finansal eğitim programları, çalışanların çeşitli dönemlerdeki ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verebilmektedir. Emeklilikten çok önce başlatılan bu tür programlar sayesinde, çalışanlar bileşik faizin gücünden erken yaşta yararlanarak tasarrufa başlamaya teşvik edilmektedir. Bu durum hem bireysel mali güvenliği artırır hem de işverenin sunduğu eşleşmeli katkılardan daha etkin yararlanılmasını sağlamaktadır (Clark, 2023: 2). Her ne kadar finansal eğitim programlarının etkinliğini rastgele kontrollü deneylerle değerlendirmek her zaman mümkün olmasa da, uzun dönemli çalışmalar güçlü niteliksel ve niceliksel bulgular sunmaktadır. Örneğin, çalışanlar bu tür programları faydalı bulmakta ve yüksek memnuniyet puanları vermektedir. Katılımda öz-seçim etkisi (yani sadece ilgili olanların katılması) rol oynasa da, bu tür eğitimler özellikle pandemi sonrası sıkılaşan iş gücü piyasasında bir personel tutundurma aracı olarak değer kazanmıştır. Son olarak, işverenlerin finansal eğitim programlarını daha etkili hale getirebilmesi için en iyi uygulama örnekleri içeren rehberlerin incelenmesi önerilmektedir (Clark, 2023: 3). Sonuç olarak, iş yerinde verilen finansal eğitim hem çalışanların refahını artırmakta hem de işverenlere ölçülebilir faydalar sağlamaktadır. Bu bulgular, iş yerinde finansal eğitimin yalnızca bir yan hak değil, aynı zamanda stratejik bir yatırım olarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir (Lusardi ve Messy, 2023: 9).

Finansal Okuryazarlıkta Bireysel Davranışların Önemi

Düşük tasarruf düzeylerinin nedeni finansal bilgi veya beceri eksikliği ise, finansal eğitimin iyileştirilmesi uygun bir yanıttır. Ancak finansal eğitim, finansal davranışı etkileyen faktörlerden yalnızca biridir. Davranışsal ekonomi alanında finansal ve tasarruf davranışlarını psikolojik faktörlerle ilişkilendiren çalışmaların sayısı giderek artmaktadır. Örneğin, birçok çalışma tüketicilerin belirli bir yüzdesinin bireylerin emeklilikleri için sorumluluk almaları gerektiğini düşünen adanmış tasarrufçular olduğunu, çok daha büyük bir yüzdesinin ise "bugün için yaşa" tutumuna sahip olduğunu ve para biriktirmektense harcamayı tercih ettiğini ortaya koymaktadır. Diğer çalışmalar, birçok hanenin daha fazla tasarruf etmek istediğini ancak iradelerinin olmadığını ya da çok fazla seçenek karşısında bunaldıklarını ortaya koymaktadır. Bu çalışmaların bulguları ve tüketiciler arasında heterojen tasarruf davranışının varlığı, etkili finansal eğitim programlarının tasarlanması ve uygulanması açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır (OECD, 2005: 55).

6 kıtada 33 ülkeyi kapsayan bir meta-analiz, en titizlikle değerlendirilen programları dikkate aldığında, finansal eğitimin yalnızca bilgi düzeyini değil, sonrasındaki davranışları da olumlu etkilediğini ortaya koymaktadır. Dikkat çekici bir şekilde, bu etkiler hem genç hem yaşlı bireylerde hem de farklı ülkelerde benzer şekilde gözlemlenmiştir. Ayrıca, lisede verilen finansal eğitimin uzun vadeli etkilerini inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Lisede finansal eğitime maruz kalan genç bireylerin, yetişkinlik dönemlerinde borçla ilgili daha az sorun yaşadıkları görülmektedir. Bu durum, finansal eğitimin uzun vadeli etkisini ve yaşam boyu finansal refah üzerindeki katkısını ortaya koymaktadır (Urban vd., 2018: 13). Hedefe yönelik eğitim programlarının, bireylerin resmi tasarruf oranlarını artırarak finansal davranışlarını iyileştirebileceği ifade edilmektedir. Finansal eğitim müdahalelerinin, resmi tasarrufları artırmada etkili olduğu yönünde bulgular mevcuttur. Özellikle kadınlara yönelik finansal farkındalık programlarının, finansal tabana yayılmayı güçlendirdiği belirtilmektedir (Kumar ve Pathak, 2022: 978).

Finansal eğitimin hane halklarının risk ve sigorta ile ilgili kavramları daha iyi kavramasına nasıl katkı sağlayabileceğine yönelik daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Kripto varlıklar ise sigorta kadar, hatta daha da zor anlaşılabilecek karmaşık ürünlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Kripto varlık sahipliği ülkeler genelinde, özellikle gençler arasında hızla artmaktadır; bu nedenle, yeni ve riskli ürünlerle ilgili karar alma süreçleri hakkında daha fazla bilgi edinmek önem arz etmektedir (Lusardi ve Messy, 2023: 6). Davranışsal finans alanındaki çalışmalar, duyguların, tutumların ve davranışsal yanlılıkların finansal kararlar üzerinde önemli bir rol oynayabileceğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, yatırımcılar ile yatırımcı olmayanlar arasındaki psikolojik durum ve kişilik farklılıklarını inceleyen araştırmalar, literatüre dayalı olarak geliştirilmektedir (Gerrans vd., 2023: 107). Bireylerin davranışları ve eylemleri hem kısa hem de uzun vadede mali durumlarını ve refahlarını etkiler. Fatura ödemelerini ertelemek, gelecekteki harcamalar için plan yapmamak veya alışveriş yapmadan finansal ürünleri seçmek gibi bazı davranışlar, bireyin finansal durumunu ve refahını olumsuz etkilemektedir (OECD, 2023b: 21). Finansal okuryazarlık; finansal ürün ve hizmetler, tüketici hakları ve koruma mekanizmaları hakkında bireylerin bilgi düzeylerini artırarak, finansal konularda karar alma becerilerini geliştirmektedir. Bu gelişim, bireylerin finansal davranışlara yönelik tutumlarını şekillendirirken, aynı zamanda bu davranışlar üzerindeki kontrol algılarını ve sosyal çevrenin beklentilerini de etkilemektedir (Alqam ve Hamshari, 2024).

Finansal Okuryazarlık ve Finansal Farkındalık

Finansal tabana yayılmanın sağlanması için toplumun marjinal kesimleri arasında kitlesel finansal okuryazarlık ve farkındalığın kesinlikle gerekli olduğu sonucuna varılmıştır (Bagli ve Dutta, 2012). Hükümetin, kırsal kesimdeki müşterileri çeşitli bankacılık hizmetlerinin finansal refahlarını artırmadaki önemi konusunda bilinçlendirmeye yönelik çalışmalar yapması gerekmektedir (Joshi ve Rajpurohit, 2016: 6). Kırsal ve uzak bölgelerde finansal okuryazarlığı artırmaya yönelik, belirli bir zaman dilimini kapsayan hedef odaklı politikalar geliştirilerek finansal farkındalığın artırılması ve düşük gelirli bireylerin finansal davranışlarının iyileştirilmesi hedeflenmektedir (Omar ve Inaba, 2020: 21).

Finansal farkındalığın, çeşitli finansal ürünler ve bu ürünlerin özellikleri hakkında bilgi sahibi olmayı ifade ettiği öne sürülmektedir (Atkinson ve Messy, 2013: 11). Yetersiz finansal farkındalık, mevcut finansal ürün ve hizmetlerin etkin bir şekilde kullanılmasını engellemektedir (Kumar ve Pathak, 2022: 969).Resmi finansal ürün ve hizmetlerin avantajlarından haberdar olmayan bireyler, bu hizmetleri yetersiz şekilde kullanmaya devam etmektedir. Ayrıca, finansal ürün ve hizmetlerin yetersiz kullanımı, resmî kurumlar tarafından sunulan hizmetlerden ve bu hizmetlere nasıl erişilebileceğinden haberdar olmayan kişiler arasında da yaygın şekilde görülmektedir (Kumar ve Pathak, 2022: 969). Bu nedenle, finansal farkındalığın eksikliği, birçok toplum ve ülkede finansal tabana yayılma hedefine ulaşmada karşılaşılan başlıca sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Atkinson ve Messy, 2013: 24)

Uluslararası örgütler, hükümetler, finans kuruluşları, bankalar ve bankacılık dışı finans şirketleri de dahil olmak üzere çok sayıda paydaş, insanlar arasında finansal farkındalığı artırmak için çaba sarf etmektedir (Kumar ve Pathak, 2022: 969). Finansal farkındalık, özellikle okuryazarlık, yükseköğrenim ve genel bilinç düzeyinin düşük olduğu toplumlarda, finansal tabana yayılmanın artırılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Finansal eğitim ve okuryazarlık seviyesinin düşük olmasının finansal dışlanmayla doğrudan ilişkili olduğunu belirtilmektedir. Finansal okuryazarlığın artırılması, finansal kapsayıcılığın sağlanmasına yönelik temel stratejilerden biri olarak değerlendirilmektedir (Kumar ve Pathak, 2022: 970). Finansal farkındalık eksikliğinin, düşük seviyede finansal tabana yayılma ile ilişkilendirildiği ve özellikle bazı bölgelerde finansal bilginin finansal tabana yayılmayı teşvik edici bir unsur olduğu ifade edilmektedir (Kumar ve Pathak, 2022: 970).

Finansal Okuryazarlık ve Tüketicinin Korunması

Tüketicilerin hakları ve korunmalarına ilişkin bilgi düzeyi, finansal okuryazarlığın önemli bileşenlerinden biri olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda, küresel düzeyde uygulanmak üzere bazı temel ilkeler belirlenmiştir. Dünya Bankası'na göre, tüketicinin korunması, finansal tabana yayılmanın üzerine inşa ettiği dört temel sütundan biri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, tüketici korumasının güçlendirilmesi, finans sektöründe sorumlu ve sürdürülebilir davranışların geliştirilmesi açısından kritik rol oynamaktadır (Alqam ve Hamshari, 2024).

Finansal açıdan bilinçli tüketiciler, giderek daha karmaşık hâle gelen finansal piyasaların etkin bir şekilde işlemesine katkı sağlamaktadır. Farklı aracı kurumlar tarafından sunulan finansal ürünlerin risk-getiri özelliklerini ve bu ürünlerle ilişkili maliyetleri karşılaştırma becerisine sahip olan finansal okuryazar bireyler, piyasada rekabetin artmasına önemli ölçüde katkıda bulunmaktadırlar. Ayrıca, ihtiyaçlarına daha uygun ürünler talep ederek, finansal hizmet sağlayıcılarını yeni ürün ve hizmetler geliştirmeye teşvik etmektedirler. Bu durum, finansal piyasalarda hem rekabeti hem de yenilikçiliği artırmakta; hizmet kalitesinde iyileşmeleri beraberinde getirmektedir (OECD, 2005: 35). Finansal tüketici korumasını tamamlayıcı bir unsur olarak genel nüfus düzeyinde finansal eğitimin teşvik edilmesi ve finansal olarak dışlanmış gruplara yönelik hedeflenmiş müdahalelerin uygulanması etkili bir strateji olarak öne çıkmaktadır. (Atkinson ve Messy, 2013: 18).

Piyasaya yeni giren deneyimsiz tüketiciler, hakları ve sorumlulukları konusunda eğitime ihtiyaç duymaktadır. Tüketici eğitimi, devlet kurumları, tüketici dernekleri veya sektör tarafından sağlanabilmekte; ancak en yaygın olarak internet, basın, radyo ve televizyon gibi medya araçları, reklamlar, yayınlar ve eğitim programları yoluyla kamuya açık kampanyalarla sunulmaktadır (Hannig ve Jansen, 2010: 19). Finansal eğitim bilgi sağlamayı öğretim ve rehberlik ile desteklerken; tüketicinin korunması, daha çok yasal düzenlemelere ve standartların uygulanmasına odaklanmaktadır. Bu kapsamda, tüketicinin korunması yaklaşımı, finansal kurumların müşterilerine uygun ve yeterli bilgi sunmalarını zorunlu kılan düzenlemelerle, bir sorun yaşandığında tüketicilerin yasal olarak korunmasını güçlendirmeyi ve şikâyet mekanizmalarının oluşturulmasını hedeflemektedir (OECD, 2005: 26).

Tüketici haklarına aşina olan bireyler, finansal tabana yayılma ile birlikte finansal hizmetleri kullanmaya daha yatkındır. Malezya'da gerçekleştirilen çalışmada ise, genç bireylerin finansal kapsayıcılığı incelenmiş ve tüketici hakları ve koruma mekanizmalarına dair bilgi düzeyinin, resmî finansal hizmetleri kullanma eğilimiyle pozitif yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir (Alqam ve Hamshari, 2024). Benzer şekilde, Nijerya bağlamında finansal kapsayıcılık düzeyleri ele alınmış ve tüketici koruma önlemlerine ilişkin bilgi sahibi olmanın, finansal kurumlara duyulan güveni artırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Okoye vd., 2020: 398). Peru'da 2004 yılından itibaren uygulanan kapsamlı tüketici koruma politikaları, finans sektöründeki şikayetleri %32 oranında azaltmıştır. Finansal hizmetlerin maliyetlerinin gazetelerde yayımlanması, faiz oranlarının altı ay içinde %15'e kadar düşmesini sağlamıştır (Hannig ve Jansen, 2010: 19).

Finansal eğitim ve tüketicinin korunması birçok ortak amacı paylaşmakta olup, her biri bu amaçlara farklı yaklaşımlarla ulaşmayı hedeflemektedir. Her iki alan da tüketicilerin refahını güvence altına almayı ve onları olası zararlardan korumayı amaçlamaktadır. Finansal konular hakkında bilgi sağlanması, her iki yaklaşımın da temel unsurlarındandır. Finansal eğitim ile tüketici koruması birbirinin yerine geçen değil, birbirini tamamlayan unsurlardır. Tüketici koruması, finansal okuryazarlıklarını geliştirmeye istekli ya da bunu yapabilecek durumda olmayan bireyler için bir güvenlik ağı işlevi görmektedir. Tüketicilerin, sunulan finansal ürünlerin çeşitliliği ile bu ürünlerle ilgili sözleşmesel hak ve yükümlülükleri hakkında tam bilgi sahibi olmaları hem bireysel refahları hem de finansal piyasaların etkin işleyişi açısından büyük önem taşımaktadır (OECD, 2005: 27).

Her yıl 150 milyon yeni müşteri finansal sisteme girerken, bilgi asimetrisi deneyimsiz tüketicileri dezavantajlı duruma düşürmektedir. Finansal kapsayıcılık artarken, bazı kurumlar etik dışı uygulamalarla tüketicileri aşırı borçlandırmakta veya yatırımlarından kazanç sağlamalarına engel olmaktadır (Hannig ve Jansen, 2010: 18). 2000'lerin başında Bolivya'da yaşanan kriz, finansal okuryazarlık eksikliği ve hukuki boşlukların tüketici mağduriyetine yol açtığını göstermektedir. Bu tür sorunların önlenmesi için düzenleyiciler, bilgi dengesizliğini gideren ve finansal hizmet sürecinde şeffaflığı artıran politikalar geliştirilmesi gerekmektedir. Düzenleyiciler, adil bir piyasa ortamı sağlamak için tüketici perspektifini anlaması gerekmektedir (Hannig ve Jansen, 2010: 18).

Finansal okuryazarlığın etkisi ve bu olgunun Afrika ülkeleriyle ilişkisi incelenmiş; tüketici hakları ve korunması konusunda bilgi sahibi olan katılımcıların, bir bankaya bağlı olma ya da resmî bir banka hesabına sahip olma olasılıklarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Zins ve Weill, 2016: 12). Birleşik Krallık'ta Finansal Hizmetler Kurumu, tüketicilerin yetersiz anlayışa dayalı finansal kararlar vermesini temel kaygılarından biri olarak görmektedir (OECD, 2005: 50). Bazı tüketiciler bu bilgiye finansal eğitim programları aracılığıyla ulaşabilirken, yukarıda belirtildiği gibi, bazıları bu bilgiye ulaşmakta isteksiz ya da yetersiz kalabilmektedir. Bu durumda, özellikle bu gruplar için tüketici koruma mekanizmaları hayati önem taşımaktadır. Üstelik, birçok finansal ürünün uygunluğu ya da uygunsuzluğu ancak uzun vadede ortaya çıkabildiğinden, tüketici koruması tüm tüketiciler için fayda sağlayabilir. Bu sayede, bireylerin yalnızca ne satın aldıklarını bilmesi değil, aynı zamanda satın aldıkları ürünlerin ihtiyaçlarına uygun olup olmadığının da güvence altına alınması mümkün olur (OECD, 2005: 27). Bununla birlikte, tüketici hakları ve koruma mekanizmalarına yönelik bilgi düzeyi, genel olarak zayıf ve bölgelere göre değişkenlik gösteren bir yapı sergilemektedir; hatta zaman zaman gelişmiş ülkelerde bile yetersiz kalabilmektedir. Özellikle sigorta piyasalarında yapılan bir çalışmada, tüketicilerin bu alandaki bilgi düzeylerinin sınırlı olduğu ve bu durumun, doğru karar verme kapasitelerini ve çözüm arama becerilerini olumsuz etkilediği ortaya konmuştur. Dolayısıyla, bireylerin yalnızca finansal ürünler hakkında değil, aynı zamanda mevcut yasa ve düzenlemeler konusunda da eğitilmeleri gerekmektedir. Bu ihtiyaç, özellikle finansal piyasaya yeni giriş yapan genç bireyler açısından daha da önem kazanmaktadır (Alqam ve Hamshari, 2024).

SONUÇ

Finansal okuryazarlığın özellikle kadınlar ile düşük gelirli veya yetersiz eğitim düzeyine sahip bireyler gibi kırılgan gruplar arasında düşük seviyede olduğu görülmektedir. Finansal okuryazarlık, bireylerin çerçevelemeden daha az etkilenerek bilinçli finansal kararlar almasına, sunulan bilgileri daha iyi anlamasına ve sigortanın işleyişini kavramasına yardımcı olmaktadır. Bu durum, temel finansal araçların daha rahat kullanılmasını da sağlayarak finansal refahı artırmaktadır. Ayrıca, finansal okuryazarlığın etkileri bireysel düzeyi aşmakta ve makroekonomik sonuçlara kadar uzanmaktadır. Finansal kapsayıcılığın güçlendirilmesi açısından da kritik bir öneme sahiptir; çünkü bireylerin en temel finansal araçları bile etkin şekilde kullanabilmesi belirli bir bilgi ve beceri düzeyi gerektirmektedir.

Finansal araçların karmaşıklaştığı veya risk düzeyinin arttığı durumlarda finansal okuryazarlık daha da vazgeçilmez hâle gelmektedir. Emeklilik için tasarruf yapan, bütçe oluşturan veya uzun vadeli yatırım kararları alan bireyler çok sayıda kaynağa erişebilse de seçeneklerin fazlalığı çoğu zaman doğru karar vermelerini güçleştirmektedir. Bu nedenle, kalıcı finansal okuryazarlık eksikliğinin giderilmesi için güçlü müdahalelere ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, hem lisede hem de üniversitede kişisel finans öğretimi, finansal eğitimin daha geniş kitlelere ulaşması için ideal bir yoldur; işyerine dayalı eğitim programları da bu süreçte önemli bir rol oynamaktadır.

Birçok gelişmekte olan ülkede, finansal kapsayıcılığın giderek daha belirgin bir politika hedefi hâline geldiği yerlerde, öncelikli alanlardan biri, resmi finansı yeni kullanmaya başlayan ve dolayısıyla daha az deneyime sahip tüketiciler olmaktadır. Bu durum çoğu zaman düşük gelir ve düşük eğitim seviyeleriyle de ilişkilendirilmektedir. Diğer yandan, tüketicilerin karmaşık finansal yaşamlarını yönetmelerine yardımcı olacak kaliteli finansal hizmet seçeneklerinin sınırlı olması temel bir sorun haline gelmektedir.

Son olarak, birçok bireyin finansal piyasalara etkin biçimde katılmak ve finansal araçları doğru şekilde kullanmak için gerekli bilgiye sahip olmadığını dikkate alan ekonomik modellerin güncellenmesinin hem mümkün hem de gerekli olduğu görülmektedir. Her gün, yaşam boyu etkileri olabilecek finansal kararlar verildiği düşünüldüğünde, finansal okuryazarlık alanının ekonomi araştırmalarının ve politika yapıcılar için değerli bir araç niteliği taşımakta olduğu görülmektedir.

Kaynaklar

Agustina, A. D., & Hafidh, A. A. (2025). The Influence of financial literacy, financial technology and financial ınclusion on MSME performance in Bandar Lampung City. *International Journal of Economics and Management Sciences*, 200-218.

Alqam, M. A., & Hamshari, Y. M. (2024). The Impact of financial literacy on financial ınclusion for financial well-being of youth: evidence from Jordan. *Discover Sustainability*.

Atkinson, A., & Messy, F. A. (2013). Promoting financial inclusion through financial education: *OECD/INFE* evidence*, Policies and Practice.* OECD.

Bagli, S., & Dutta, P. (2012). A study of financial inclusion in India. *International Journal of Economics and Business Management*.

Barajas, A., Beck, T., Belhaj, M., & Naceur, S. B. (2020). Financial inclusion: what have we learned so far? what do we have to learn*?* IMF.

Berg, G., & Zia, B. (2017). Harnessing emotional connections to improve financial decisions: Evaluating The impact of financial education in mainstream media. *Journal of the European Economic Association*, 1025-55.

Bilici, M. R., & Çevik, S. (2022). Financial literacy and cash holdings in Turkey. Ankara: TCMB.

Brauchli, C. (2021). *Determinants of financial inclusion in Emerging Europe and Asia* (Yüksek Lisans Tezi). Zurih, İsviçre: Christian Brauchli.

Bruhn, M., Leao, L. d., Legovini, A., Marchetti, R., & Zia, B. (2013). The impact of high school financial education experimental evidence from Brazil*.* The World Bank.

Central Bank of Kuwait. (2024). *Financial literacy and personal finance: Basics of budget management.* Central Bank of Kuwait.

Chhatoi, B. P., Sahoo, S. P., & Nayak, D. P. (2021). Assessing The academic journey of 'financial ınclusion' from 2000 to 2020 through bibliometric analysis. *Journal of Scientometric Research*, 148-159.

Clark, R. L. (2023). Effectiveness of employer-provided financial education programs*. G53 Network Working Paper Series*.

Conley, T. G., & Udry, C. R. (2000). Learning about a new technology*:* pineapple in Ghana*. Economic Growth Center,* Yale University.

Demertzis, M., Domínguez-Jiménez, M., & Lusardi, A. (2020). The financial fragility of european households in the time of COVID-19. *Bruegel Policy Contribution*, 1-16.

European Comission. (2023). Eurobarometer survey reveals low levels of financial literacy across the EU. European Comission: https://finance.ec.europa.eu/ news/eurobarometer-survey-reveals-low-levels-financial-literacy-across-eu-2023-07-18_en (E.T.:22.11.2025).

Fornero, E., &, A. L. (2023). Financial education: from better personal finance to ımproved citizenship. *Journal of Financial Literacy and Wellbeing*, 12-27.

Frisancho, V. (2023). Spillover effects of financial education: The impact of school-based programs on parents. *Journal of Financial Literacy and Wellbeing*, 138-153.

Garg, N., & Singh, S. (2016). Financial literacy among youth. *International Journal of Social*, 173-186.

Gerrans, P., Abisekaraj, S. B., & Liu, Z. (2023). The fear of missing out on cryptocurrency and stock ınvestments: direct and ındirect effects of financial literacy and risk tolerance. *Journal of Financial Literacy and Wellbeing*, 103-137.

Guterres, A. (2022). Transforming education: an urgent political imperative for our collective future. United Nations.

Hannig, A., & Jansen, S. (2010). Financial ınclusion and financial stability: current policy issues. *ADBI Working Paper Series*.

Hasler, A., Lusardi, A., Yagnik, N., & Yakoboski, P. (2023). Resilience and wellbeing in the midst of the COVID-19 pandemic: The role of financial literacy. *Journal of Accounting and Public Policy.*

Johnson, E., & Sherraden, M. S. (2007). From financial literacy to financial capability among youth. *The Journal of Sociology & Social Welfare*, 119-146.

Joshi, M. C., & Rajpurohit, V. P. (2016). Awareness of financial inclusion: an empirical study. *International Journal of Multidisciplinary*, 1-6.

Kaiser, T., Lusardi, A., Menkhoff, L., & Urban, C. J. (2020*).* Financial education affects financial knowledge and downstream behavior*s*. Massachusetts: *National Bureau of Economic Research.*

Karataş, Ç. (2017*). Finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde merkez bankalarının rolü ve Türkiye merkez bankası için bir değerlendirme* (Uzmanlık Yeterlilik Tezi). Ankara.

Klapper, L., Singer, D., Starita, L., & Norris, A. (2025). The global findex database 2025; connectivity and financial ınclusion in the digital economy. World Bank Group.

Kumar Rishi., & Pathak D. C. (2022). Financial awareness: a bridge to financial inclusion. *Development in Practıce*, 968-980.

Lusardi, A., & Messy, F. A. (2023). The importance of financial literacy and its impact on financial wellbeing. *Journal of Financial Literacy and Wellbeing*, 1-11.

Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2023). The importance of financial literacy: 0pening a new field. *Journal of Economic Perspectives*, 137-154.

Mitton, L. (2008). Financial inclusion in The UK review of policy and practice. *Kent Academic Repository.*

OECD. (2005). Improving financial literacy.

OECD. (2014). PISA 2012 results: students and money (Volume VI): Financial literacy skills for the 21st Century. Paris.

OECD. (2023b). OECD/INFE 2023 international survey of adult financial literacy.

Okoye, L. U., Omankhanlen, A. E., Okoh, J. I., Okorie, U. E., Ezeji, F. N., Ehikioya, B. I., & Ezu, G. K. (2020). Effect of energy utilization and financial development on economic growth in Nigeria. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 392-401.

Omar, A., & Inaba, K. (2020). Does financial inclusion reduce poverty and income inequality in developing countries? A panel data analysis. *Journal of Economic Structures*, 2.

Prete, A. L. (2013). Economic literacy, ınequality, and financial development. *Economics Letters*, 74-76.

Raijas, A. (2021). *The first national strategy of financial education in finland. presentation to the financial literacy seminar series*. Finlandiya: George Washington University.

Rooij, M. V., Lusardi, A., & Alessie, R. (2011). Financial literacy and stock market participation. *Journal of Financial Economics*, 449–472.

Simatele, M., & Maciko, L. (2022). Financial ınclusion in rural south africa: A qualitative approach. *Journal of Risk and Financial Management*, 1-22.

TCMB. (2014). Finansal erişim, finansal eğitim, finansal tüketicinin korunması stratejisi ve eylem planları. Ankara.

Urban, C., Schmeiser, M., Collins, J. M., & Brown, A. (2018). the effects of high school personal financial education policies on financial. *Economics of Education Review*, 1-35.

Xu, L., & Zia, B. (2012). Financial literacy around the world: an overview of the evidence with practical suggestions for the way forward. *World Bank*.

Zins, A., & Weill, L. (2016). The determinants of financial inclusion in Africa. *Review of Development Finance*, 1-12.